

עדיפות הפאה

דברי הגאון רבי מנחם מענדל שניאורסאהן זצ"ל
 האדמו"ר האחרון מליובאוויטש
 (מתוך הספרים אגרות קודש, תורת מנחם ועוד)

"בעצם הענין דלבישת פאה נכרית, ולא להסתפק בכובע ומטפחת, מבואר ההכרח בזה בכמה מקומות. והרי רואים במוחש אשר לבישת כובע ואפי' מטפחת, משאירה חלק השיער בלתי מכוסה, על כל פנים במשך זמן קצר, זאת אומרת שעוברים על האיסור הגדול, וכהפסק דין בשו"ע או"ח סי' ע"ה. וגודל הענין מובן גם מגודל השכר על קיום הציווי, כפי שנצטווינו. וכלשון הזוהר הקדוש (ח"ג, קכו). מתברך בכולא, בברכאן דלעילא ובברכאן דלתתא, בעותרא בבנים ובבני בנים" (אגרות קודש חלק י"ט, איגרת זיתכ"ה. נוסח דומה נכתב בכמה מכתבים נוספים, וכן הובא בספר "ליקוטי שיחות" חלק י"ג עמ' קפ"ז).

"במענה למכתבה מד' תצוה בנוגע לפאה, בו כותבת שאינה מבינה בדיוק מה הכוונה בזה, ענין הפאה הוא, שהשערות תהיינה מכוסות לגמרי, ובמילא אם מכסים רק חלק, אין זה כפי שהכוונה בזה היא. גם היתה צריכה להשתדל שגם אחרות יעשו כן, ולבאר להן שזוהי הדרך וסגולה לבריאות, פרנסה ונחת אמיתי מהילדים, והשי"ת יעזור לבשר בשורות בזה" (אגרות קודש חלק ח', איגרת ב'תס"ג. מאידיש: "אגרות קודש מתורגמות" חלק ב').

"במענה על מכתבו מכ"ח אייר, בו כותב אודות הצעת נכבדות עבור בנו שיחיה. מובן ופשוט אשר תנאי שאי אפשר בלאו הכי הוא ענין הפאה, כי פשוט שאינו דומה הזקנות [שנהגו במטפחת וברדיד כראוי] ואלו שבאו ממדינתנו לפני, לזוג צעיר המתחילים עתה לבנות בית בישראל, ובכפר חב"ד, מיסודו והנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואין זה רק ענין פרטי, אלא גם ענין כללי וגדר וזכות הרבים.

לאידך גיסא, אין בהנ"ל כוונתי שמוכרח לדבר על דבר זה ברעש וברוגז ובתור פקודה וציווי, כי העיקר הוא בהנוגע לפועל, ושיהיו בטוחים על דבר זה קודם החופה. וכפי שמתארים את מהותה של המדוברת, ואיך שקבלה עליה הנהגת ביה"ס "בית יעקב", וכנראה נשמעת להוראת המנהל דשם שבטח גם הוא יסייע בתעמולה בהנ"ל, בטוחני שיעלה בידם להתדבר על דבר הנ"ל.

ובפרט שכאמור זהו נוגע לרבים, שאפילו אם פלונית אומרת שבהנוגע אליה אין נפקא מינה באיזה אופן תכסה ראשה, כיון שבכל אופן יהיה הכיסוי כדבעי, מובן שאינה יכולה להבטיח בהנוגע לאחרות וקל להבין. ובאם יסודר הנ"ל, שהיא טובתם האמיתית של שניהם והמשפחות, נכונה ההצעה ויהיה בשעה טובה ומוצלחת.

יש מקום לומר שמי שהוא יטעון על דבר הנהגת האמהות שלאן דוקא בפאה [אלא מטפחת או כובע, ויש בזה משום "אל תיטוש"]. אבל כבר מילתי אמורה (בהקדם הידוע בחסידות, אשר כל היפך הברכות שבתורה, באמת ברכות הם. עיין לקו"ת פרשת בחוקותי) שהרי זה מברכות עקבתא דמשיחא, אשר בת קמה באמה להוסיף עליה בשמירת התורה והמצוה" (אגרות קודש חלק ט"ו, איגרת ה'תקי"ג).

"פאה נכרית הוא ענין שנוגע לבנים ובני בנים, לפרנסה ובריאות, כדאיתא בזוהר, שהדבר נוגע לבני חיי ומזוני. אין לשאול מדוע פלונית ופלונית אינה חובשת פאה נכרית ואינה נוהגת כראוי, ומכל-מקום טוב לה בבני חיי ומזוני והצלחה בכל עניינה. ראשית, אין אדם יודע מה קורה אצל זולתו, ואיזה צרות יש לו, שהרי אף אדם אינו מספר לחבירו מה מתרחש אצלו. ושנית, אין להביט ("פארקוקן זיד") על הזולת, אלא יש לקיים את ציווי הקב"ה...

היה אצלי סטודנט מקולג', ואמר לי שאינו מניח תפילין ואינו לובש ציצית, משום שאינו מבין בשכלו מדוע יש לעשות כן. הסיבה היחידה שאין רוצים לחבוש פאה נכרית היא - משום שלא מבינים בשכל האישי שיש צורך בזה [מחמת שאין הבדל בין מראה הפאה למראה השיער הטבעי, והפאה לעיתים מוסיפה יופי]. מדוע אין סומכים על הקב"ה? כשמצווים "להשקיע דולר אחד", ומבטיחים תמורתו "מאה אלף דולר" - הרי אפילו על הספק כדאי לעשות זאת!...

הטענה שלא סוכם על דבר חבישת פאה נכרית מקודם (קודם החתונה) - אינה טענה כלל: וכי זהו ענין שצריך לעשותו כדי לקיים הבטחה? דבר זה צריך לעשות - משום שהוא מביא הצלחה ואושר אמיתי לבעל, לאשה, לבנים ולבני בנים.

פעם היו מגלחים את הראש לגמרי, מאוחר יותר נעשה המנהג לחבוש פאה נכרית ע"ג השיער. ובפרט בזמננו, שאפשר להשיג פאה נכרית בכל הצבעים, והיא נראית יפה עוד יותר מהשיער שלה עצמה, תתבונן האישה בעצמה (ואין צורך לשם כך בהתבוננות גדולה של שעה או מחצית השעה) מהי הסיבה האמיתית לכך שהיא אינה רוצה לחבוש פאה נכרית אלא מטפחת - כיון שהיא יודעת שבנוגע לפאה נכרית אין ברירה להסירה... מה שאין כן בנוגע למטפחת יודעת היא שיש לה ברירה, שביכולתה להסיטה למעלה יותר ויותר, או לפעמים להסירה לגמרי. ודבר זה ידוע הרבה מהמציאות. יכולה היא לטעון, שהיא תלך לבושה במטפחת כראוי. בודאי שטוב הדבר אם יהיה כך, אבל מהמציאות יודעים שאין הדבר כן" (תורת מנחם חלק י"ב עמ' קפ"ח, שיחת ר"ח אלול תשי"ד. שיחה זו הובאה גם בספר "ליקוטי שיחות" חלק י"ג עמ' קפ"ח ואילך).

"נצטערת במש"כ במכתבו שעוד לא באה ההזדמנות לנסוע להזמין פאה. ולפלא עליו שמחמיץ את הדבר כל כך, ובפרט שידוע לו המבואר בכמה מקומות בחסידות, ומובן ג"כ בשכל אנושי, אשר כל רגע ורגע אפשר לקנות בו עולם מלא או ח"ו להיפך, ואם כן כל רגע ורגע העובר ואינו עושה בענין הנ"ל, הרי היתה בידו לבנות עולם, היינו להמשיך עי"ז תוספת קדושה בכל העולמות, כמובן מאגרת התשובה לרבינו הזקן פרק י"ב, ומפני התרשלות לא נעשה כזה. אבל אין צועקין על העבר,

ועכ"פ עתה עליו להזדרז ככל האפשרי בזה, וזהו ג"כ הטעם שהנני שולח מכתבי זה במשלוח מיוחד. בטח ידוע לו שיש ע"י "מחנה ישראל" קופה מיוחדת לגמ"ח על ענינים כאלו, והתשלומים הם בתנאים נוחים, ואם זה העיכוב עד עתה חבל שלא גילה את זה, וכבר היה הדבר מסודר מכבר" (אגרות קודש חלק ו', איגרת איתתל"ב).

"בנועם קבלתי מכתבו מל"ג בעומר, ונהניתי במאד לקרות בו ממה שכתב שהוא וזוגתו שיחיו רואים השגחה פרטית בעיני בשר שלהם, וצריך היה להסביר לזוגתו תחי' את הענין בביאור יותר, אשר כיון שראתה במוחש איך שהפאה הביאה לה ברכה והצלחה, הרי צריכה להיות עינה טובה גם בשל אחרים וכמאמר רבותינו ז"ל במדות נותני צדקה, ולהשפיע גם על סביבתה בכיוון זה" (אגרות קודש חלק ז', איגרת ב'קיי"ב).

"נתקבל הפ"נ שלו... ומה שנוגע ביותר... כיון שזהו ענין שבגלוי, ובפרט במחננו, שכפי השמועה התחילו להרגיש איזה חלישות בזה, היינו בענין לבישת הפאה, ובמילא צריך בזה תקיפות אשר אי אפשר בלאו הכי, כי אם שתלבש ותשא פאה זוקא, ובלי ספק אשר הרצון שלו ימציא אצלו אותיות המתאימות שיבוא לפועל ויצליח" (אגרות קודש חלק ה', איגרת איתל"ב).

"מצער אותי ביותר מה שכנראה בענין הפאות נעשית הזזה בזעיר אנפין, והרי ידוע שכל אתערותא הבאה מבחוץ צריך לנצלה בשעת מעשה, משא"כ כשעובר משך זמן. ומה שכתב אודות דוחק המצב וכו', הנה האמנם אי אפשר היה להשיג הלוואות בקופות גמ"ח של אנ"ש, שכפי הנודע לי הנה ישנה באגודת חב"ד שע"י כת"ר שליט"א אצל הו"ח כו' הר"ד גינזבורג ושנים או שלשה בירושלים עיה"ק ת"וו" (אגרות קודש חלק י', איגרת ג'קע"א, שנשלחה לרב דכפר חב"ד, הרב שניאור זלמן גרליק זצ"ל).

"שמחתי לקבל פרישת שלום מכם, וגם את הבשורה הטובה שמהיום והלאה היא חובשת פאה. והשי"ת יעזור לכם ע"י קיום הבטחתו (זוהר חלק ג' דף קכ"ו ע"א) להתברך בברכאן דלעילא, בברכאן דלתתא, בעותרא, בבנים ובני בנים. ובפרט בימים שבין פורים ופסח, שנשי ישראל פעלו לעצמם וליהודים בכלל והביאו בזה ניסים בעולם, ימים אלו הינם ימי סגולה מיוחדים להצליח בכל הנ"ל" (אגרות קודש חלק ח', איגרת ב'תקנ"ה. מאידיש: "אגרות קודש מתורגמות" חלק ב').

"נודעתי שהיתה כבר ההתראות של בתו... שתחי' עם ב"ג שיחיה, והנני לברכס בזה בברכת מזל טוב שתהיה ההתקשרות בשעה טובה ומוצלחת, והוא וזוגתו שיחיו ירוו מהם ומשאר ילידיהם שיחיו רוב נחת ועונג, אידישן און חסידישן נחת. אבל מאידך גיסא אמרו לי, שיש חשש שנחלשה אצל בתו שתחי' החלטתה ללבוש פאה נכרית. איני יודע איזה השפעה פעלה חלישות החלטתה זו, אבל בטח משתדלים באופן המתאים ובניחותא לראות שתקיים את ההבטחה על דבר זה" (אגרות קודש חלק ד', איגרת תתקל"ד).

"במענה על מכתבו מיום ג', בו כותב אודות הצעת הנכבדות עם מרת... ונכונה ההצעה, כמוכן לאחר שתקבל על עצמה הנהגת ביתם באופן חסידותי, לבישת פאה וכו'. ויהי רצון שיהיה בשעה טובה ומוצלחת" (אגרות קודש חלק ט"ו, איגרת ה'שלי"ד).

"אם היו שומעין לדברי, היינו... בהנוגע לפאה (ע"פ המבואר בזהר ח"ג קכ"ו ע"א), כבר היה נראה שינוי ממשי במציאות הפרנסה, נראה בעיני בשר אפילו" (אגרות קודש חלק י', איגרת גרס"ו).

"לפני שבועות אחדים הראה השי"ת את חסדו במה שקרה לה שאפשר לקרוא לזה בשם נס, באופן נורמלי זה צריך לעורר הכרת תודה להשי"ת, שהוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות. והתודה צריכה לבוא לידי ביטוי בדרך שהשי"ת רוצה, ורצונו נאמר באופן מדויק לכל ישראל ללא הבדל בין איש לאשה בתורתו הקדושה. ולכן קויתי שזה יעורר אצלה רצון ללבוש פאה שלימה... והנני מקווה שאקבל ממנה בשורה טובה, שכבר לבשה פאה שלימה לפחות מהיום והלאה, כמנהג בנות ישראל הכשרות, וגם שמנצלת את השפעתה להשפיע על סביבתה בכלל ועל הקרובים אליה בפרט שיתנהגו כפי שהשו"ע מורה, והשי"ת יעשם מאושרים" (אגרות קודש חלק ט', איגרת ב'תרל"ז. מאידיש: "אגרות קודש מתורגמות" חלק ב').

"בעזרת השם יתברך התקבלו לאחרונה התנהגויות והנהגות מסויימות בין אנ"ש, ונשות אנ"ש בפרט, שעד עתה, מפני סיבות שונות, לא כולם נהגו כן. וכמו כל דבר שהוא חדש, קל להרוס אותו ח"ו, לכן גדולה באופן יוצא מן הכלל הזכות של כל אחד התורם את חלקו לחזק זאת. מצד שני - קל יותר לפעול זאת בעצמו, גם אם עד עתה לא העריכו את זה לפי החשיבות האמיתית, כשמתחשבים בכך שאין זה ענין פרטי אלא יש לזה השפעה, במידה ידועה, על כל החוג. לכן, מבלי להיכנס לסיבות שמנעו עד עתה את ההנהגה של דברים מסויימים בבתי אנ"ש, בלבושים ובחינוך הבנים, רצוני להדגיש לכן שוב, שמהיום ואילך על כולן, ללא יוצא מן הכלל, להתאחד עם נשות אנ"ש הלוברות פאה" (אגרות קודש חלק י', איגרת ב'תק"ע. מאידיש: "אגרות קודש מתורגמות" חלק ב'. הובא גם בליקוטי שיחות חלק כ"ג עמ' שמ"ט. איגרת זו נשלחה לכמה ארגוני נשים).

"בנועם קבלתי מכתבו אשר זוגתו תחיי הסכימה ללבוש פאה, ויהי רצון מהשי"ת אשר תעשה זאת בלב שמח ובעגלא דידן תראה בעיני בשר תוספת ברכה והצלחה בענינה הן הכללים והן הפרטים בבריאות הנכונה ובפרנסה לו ולכל ב"ב שיחיו" (אגרות קודש חלק ו', איגרת א'תקנ"ב).

"מצינו בגמ' בסוף מסכת סוטה אודות העניינים שיהיו בעקבות משיחא, "בת קמה באמה וכלה בחמותה". וע"פ המבואר בליקוטי תורה בנוגע ל"תוכחה", ש"אף לפני הנראה... הם קללות, לפי האמת אינם רק ברכות", יש לומר שכן הוא גם בנוגע לתורה שבעל פה, שגם העניינים הבלתי רצויים הם באמת ברכות, ובנדון דידן - שיהיה הענין "בת קמה באמה וכלה בחמותה" שבאופן

שאמה וחמותה תלמדנה מהבת והכלה ענינים של קדושה, כמו בנוגע לפאה נכרית" (תורת מנחם חלק י"א, שיחת פרשת בשלח תשי"ד).

"לכתבה אודות כיסוי השערות שלה, אין בזה כל שאלה כלל, כיון שה' אמר ברור שלטובת האשה ובעלה וילדיהם שיחיו שלא תהיינה שערות ראשה גלויות, ודאי אשר כן הוא **ואי אפשר שע"י קיום מצוות ה', יבוא כאב ראש או הדומה לזה!** לדוגמא, לכתבה אשר לובשת פאה נכרית בא כאב האמור, אפשר: **א.** שזהו שקר היצה"ר, שאינו רוצה שיקיימו מצוות ואינו רוצה שתבאנה ברכות ליהודים. **ב.** באם אמת הוא, הרי זה ראייה שלטובתה תגזוז שערותיה שתהיינה קצרות, אז ודאי שלא יהיה כאב ע"י הפאה נכרית. לפלא שאחרי שראתה בגלוי ברכת ה' ונסיו בהולדת הבן שיחיה, שואלת בהענין" (ליקוטי שיחות חלק ל"ג, הוספות - דף רס"ד. מענה לאשה הטוענת שיש לה כאבי ראש בגלל לבישת הפאה, ממכתב כ"ב טבת תשד"מ).

מקורות נוספים:

"חתן וכלה נכנסו פעם ליחידות' לפני חתונתם, וביקשו ברכה. הם הוסיפו לבקש שהרבי יהיה המסדר קידושין (במשך מספר שנים לאחר תחילת הנשיאות, הרבי היה מסדר קידושין בחופות החסידים, לאלו שעמדו בתנאים מסויים שהציב). הרבי פנה אל הכלה ושאל האם תלבש פאה נכרית אחרי החתונה, שכן כידוע הרבי הקפיד על כך גם באותם ימים שהדבר היה פחות מצוי מכפי שהוא היום. הכלה השיבה בשלילה באמרה כי תלך עם מטפחת.

הרבי לא היה שבע רצון, והגיב כי טבע המטפחת לרדת מעל הראש. הכלה אמרה שאכן תיזהר להחזירה למקומה במקרה כזה. הרבי לא קיבל את דבריה, ואמר שהנסיון הראה **שלא ממהרים להחזיר את המטפחת במקרה שהיא נשמטת.** מכל מקום, אם הכלה אינה מוכנה ללבוש פאה, "לא אוכל להיות מסדר הקידושין", אמר הרבי.

נראה שהחתן והכלה דנו בנושא בימים הבאים, שכן בבוקר יום החופה ניגש החתן אל הרבי שעה שהגיע לבית מדרשו, ואמר שהכלה ביקשה למסור כי החליטה ללבוש פאה, ולכן היא מבקשת שהרבי יסכים להיות מסדר הקידושין. הרבי הגיב ואמר "כעת כבר מאוחר בשביל זה". "והרי השעה עכשיו רק עשר בבוקר, והחופה תהיה בערב?" תמה החתן. הרבי השיב "בוודאי אין כוונתך רק בנוגע אלי, אלא גם מה שמצטרף אלי שעה שאני מסדר קידושין, ובשביל זה כבר מאוחר..." ("סיפורים מחדר הרבי" שסופרו ע"י מזכיריו, דף מ'. סיפור זה הובא במקומות רבים).

הרב שמואל מלונדון מספר, "לפני חתונתי ביקשתי מהרבי שיסדר אצלנו את הקידושין, ואכן הרבי רמז שכך יהיה. ואז פתאום בא אלי הרב חדקוב (המזכיר), ושאל אותי כמה דברים (היה מובן שהוא שואל בתור שליח מהרבי). בין השאר הוא רצה גם לדעת אם יש לכלה לכל הפחות שתי פאות, שאז כשמנקים אחת קיימת השניה. עוד שאל ממתי תלבש הכלה את הפאה, בהתכוונו לכך שהכלה צריכה לחבוש את הפאה עוד קודם החופה" (מקדש ישראל, דף רצ"א).

"כל ענין שרבינו מעורר עליו, הוא מאוד דורש אותו, כמו בענין כיסוי השערות בפאה, אשר פעם אמר, שהוא יצליח בענין **במסירות נפש**. ופעם אחת כשנתן ברכה ארוכה לאחד התמימים, אמר בסוף: כל זאת - שיהיה פאה, ובאם לאו - אין לכך כל קשר אליי" (יומנו של החסיד ר' משה לברטוב, שנת תשי"ד).

מספר הרב ראובן דונין זצ"ל, שרעייתו הייתה ממשפחה של יוצאי הונגריה, והקפידה לכסות ראשה במטפחת באופן שלא ראו אף שיערה אחת לחוץ (כדעת החת"ס), ובמכתב ענה לה הרבי "במענה לשאלותיהם... נכון שתלבש פאה נכרית, כמנהג נשי חב"ד" (מקדש מלך ח"א, דף רל"א).

גב' פרידה קוגל מברוקלין ניו יורק, מספרת. "בשנת תש"ל היה לי עסק קטן בברוקלין לסירוק פאות. עבדתי מאוד קשה והתפרנסתי בצמצום רב. כשנכנסו ליחידות אמר לי הרבי שלא אדאג כי העסק שלי הוא עסק טוב מאוד, באשר כל אשה צריכה שיהיה לה פאה אחת לחול ופאה אחת לשבת. עוד הוסיף הרבי, שיגיע זמן **שהחנויות של הפאות מכל העולם** יזמינו אצלי את הפאות... הדברים של הרבי היו תמוהים, כי בכלל לא היה נהוג לקנות פאה מיוחדת לשבת (בקושי השיגו כסף לפאה אחת). וגם מה שאמר שיזמינו אצלי מכל העולם, זה נראה לי לכל היותר כבדיחה... והנה ה' עזר, הקמתי בית חרושת לפאות, ומכל העולם רוכשים אצלי את הפאות. פעם קיבלתי טלפון ממישהי שהציגה את עצמה בתור "גברת שניאורסאהן"... הבנתי מיד שזו הרבנית חיה מושקא ז"ל. היא אמרה לי בפשטות: "אני רוצה להזמין אצלך פאה". קבעתי איתה זמן ונסעתי אליה הביתה עם כמה דוגמאות. היא קנתה אצלי פאה, ומאז קנתה פעמים רבות" ("לקט שכחת הפאה", דף ק"ט).

"את הדברים דלהלן שמעתי בטלפון מפי הגברת זלדה נעמעס [ז"ל, אשת חינוך ידועה מחסידי חב"ד] מברוקלין ניו יורק. "כשהגענו לארה"ב מאירופה בשנת תשי"ח לאחר נישואינו, נכנסנו אל הרבי ליחידות. אני לבשתי כובע וחצי פאה, ולא ראו לי אף שיערה אחת משערותי. במהלך היחידות וכו' אמר הרבי: "צריך ללבוש פאה!" אני עדיין לא קלטתי אז מה זה "רבי" ונסיתי להתווכח, ואמרתי: "כל השערות שלי מכוסות, והשערות שרואים זה חצי פאה". והרבי ענה: אבל צריך ללבוש פאה! חצי פאה זה כמו חצי בריאות". והמשיך: "עבור לבישת פאה מובטח בריאות, פרנסה ונחת מהילדים ומהנכדים... ומה עוד את רוצה?" עניתי לרבי: "זה מספיק". ואז אמר הרבי: "תמצאי כאן מישהי שהיא מבינה בזה, והיא תלך איתך לקנות פאה יפה, שמי שתראה את זה תרצה גם היא ללבוש פאה". ובפנותו לבעלי אמר הרבי: "לך לרב חדקוב, הוא ילווה לך כסף לפאה יפה עבור אשתך". כמובן שאחרי ברכות כאלו, אין אני יוצאת מפתח ביתי עם מטפחת. אפילו כשאני יורדת להוציא את הזבל החוצה, גם אז אני לובשת את הפאה" (שם, דף ס"ג).

"השבוע ביקרה אצלנו מרת פרוס, חמותו של שלום לברטוב ומרדכי דובינסקי, וסיפרה דבר נפלא מכ"ק אדמו"ר. אחד הבעלי בתים בבית הכנסת בו משמש שלום לברטוב בתור שמש, יש לו ילדה בת אחד עשרה, ול"ע נשרו שערותיה באופן מבהיל עד שהיתה מתביישת לצאת החוצה. היו איתה

אצל הרבה רופאים וגם אצל אדמו"רים, אבל ללא הועיל. ויעצם שלום לברטוב שילכו לכ"ק אדמו"ר וישמעו לעצתו. כ"ק אדמו"ר אמר להם שבאם תקבל הילדה על עצמה, אשר כשתגדל ותינשא תלבש פאה נכרית, יעזור לה השי"ת שיגדלו שערותיה. היא הבטיחה וקיבלה על עצמה, וכעבור זמן התחילו שערותיה לגדול, וכעת יש לה שערות גדולות ונאות" (קובץ תשורה, סיון תמוז תשס"ה).

[אמר המעתיק: וכדברי הגאון מליובאוויטש זצ"ל, כתב גם הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר בשו"ת "רבי עזריאל", וזה לשונו: "מה שרצה לומר כי הפאה גרועה יותר ויותר ממטפחת, באמת לא נראה כן, אלא עדיפה יותר ויותר, שמכסה את כל הראש במכסה גמורה" (ראה דבריו בשו"ת רבי עזריאל חלק ב', אה"ע סי' ל"ו, נדפס בשנת תרנ"ט)].

וכן הובא בספר "דינים והנהגות מהחזו"א" (חלק ב' פ"ח אות ט'), שיש יתרון לפאה נכרית על כיסוי ראש במטפחת הנפוצה בזמננו, שאינה מכסה את כל השיער, ומידי פעם מחליקה מהראש. וכן הביא בספר "נזר החיים" (עמ' רי"ד) בשם הגר"ח קניבסקי, שכן דעת החזו"א. וכך היא גם דעתו של הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, שהרי במענה לשאלה האם יש עדיפות לפאה נכרית על מטפחת הנהוגה כיום, כתב "יתכן" (וכונתו שכן נוטה דעתו).

וכן העיד בשו"ת אור יצחק על דעת הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, וזה לשונו: "זוכרני מיד לאחר נשואי שאלתי את הגאון הגדול הנ"ל [בעל אגרות משה] אם צריך ללבוש כובע על הפאה נכרית, ואמר לי שאין צריך. ועוד הוסיף לומר לי כי פאה נכרית יותר טוב ממטפחת, כי פאה נכרית מכסה את כל השערות, ועוד שבזה תמיד נשאר מכוסה כל זמן שהיא על ראשה, מה שאין כן במטפחת". וכן דעת הגאון רבי יצחק עבאדי שליט"א גופיה, שהרי הוסיף שם "ופוק חזי שדבריו צודקים" (ראה דבריו בשו"ת אור יצחק אה"ע סי' ג').

וכן בקונטרס הנקרא "כיסוי ראש לאשה" (יו"ל בתשס"ח), כתב וזה לשונו: "יש מהעולם שרצו לטעון שה"אור לציון" רק הליץ בעד המנהג אבל למעשה לא התיר, ולכן שאלתי את בנו הגאון רבי אליהו אבא שאול שליט"א האם נכון הדבר, וענה לי בזה הלשון, באופן כללי סבר אבי שמטפחת עדיפה, אבל כיון שיש נשים שיוצאות להן שערות מהמטפחת, העדיף אבי את הפאה והנהיג בביתו ללבוש פאה נכרית, שזה כיסוי יותר טוב, וכך הורה לנשים אחרות".

וכן כתב מרן הגאון רבי שלום משאש זצ"ל בשו"ת "שמש ומגן", וזה לשונו: "אני רואה במנהג זה [של לבישת פאה נכרית] דבר חשוב ביותר, ומעלה גדולה נמצאה בו, לפי מש"כ הפוסקים החולקים על מהר"ם אלשקר על מה שהתיר גילוי שערות חוץ לצמתן... והנה באלו הנשים הלובשות מטפחת, אי אפשר לומר "ונקה", כי המטפחת בורחת מן הראש, וגם מי שלובשות כובע נשאר הרבה שיער חוץ לצמתן, ועיני ראו נשי הרבנים קרוב לשליש ראשן מגולה, וכסהו והתגלה". ועוד כתב, "טוב שנקח מנהג זה שיש בו כיסוי הראש לגמרי בלי להניח שום שיער יוצאת חוץ וכו', משתלבש מטפחת או כובע ותלך אחר מנהג שיש בו מחלוקת. ולדעת צד אחד יש בו משום פריעת ראש דאורייתא שנגלה שיערה מגופה ממש".

וכתב עוד שם, "ומצוה רבה לפרסם ההיתר כדי למשוך נשי הדור החדש המגלות ראשן לגמרי שיבואו ללבוש פאה נכרית בהיתר. לא כן כאשר שומעים דעת האוסרים, אזי לדידהו שאין עולה על דעתם ללבוש מטפחת אומרות כיון שכך הוא שהאיסור שוה, טוב להישאר חפשי בשיער גלוי לגמרי. לא כן בשמעם מדת ההיתר, אזי יבואו לבחור בטוב ולמאוס ברע". ועוד כתב, "מצוה וחובה על הנשים להתקשט לבעליהן וכו' בהיתר, ולא להתנוול ע"י מטפחת ויגרמו לבעליהן לתת עיניהם באחרות ח"ו, וכמה חששו חז"ל והתירו הרבה איסורין שלא תתגנה האשה על בעלה".

וכן כתב הגאון רבי בנימין זילבר זצ"ל בשו"ת "אז נדברו", וזה לשונו: "גם האיסור דפריעת ראש באשה אינו מוכרח שזה רק בגלל צניעות, אלא ככל התורה שיש עוד טעמים שנעלמו מאיתנו, והראיה שהרי לפי הזוהר אסור גם בחדרי חדרים, ומשמע אפי' אין שם שום איש היא מזהרת שלא יצאו השערות מחוץ להכיסוי... ולזה ברור הוא שהשערות של הפאה לא הוי כשערות הטבעיים שלה, ויש לזה מעלה שאפשר לקיים בקל דברי הזוהר "דאפילו וכו' שעה אחת מראשה" (תבואות שמש אה"ע סי' קל"ז, שמש ומגן חלק ב' סי' ט"ו-י"ז).

וכן כתב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בשו"ת "דת והלכה", וזה לשונו: "רצוני להדגיש, דהאוסר היום לכל אחד פאה נכרית מדינא, אינו מחמיר רק מיקל בזה מאוד, שאשה היום במטפחת אינה מכסה כל שערותיה תמיד, וזה מקום לחוש לאסור מדינא אפי' מהתורה לרשות הרבים, ואם בפאה נכרית החשש לרוב הפוסקים רק מדת יהודית, במטפחת החשש מגילוי שיער, והיינו פגיעה בדת משה ממש, וא"כ המחמיר עלול להקל לגרום איסור תורה, שרק יחידים אצל הספרדים שיפרקו פאה נכרית, יזהרו במטפחת שתכסה תמיד כל השערות כדון, וגם אם בפאה נכרית הרי זה שינוי מדרכי אבותינו, במטפחת לחוד ובמיוחד לספרדים הרי זה שינוי טפי, שזה מפורש בשו"ע שצריך עוד לרשות הרבים רדיד ולא סגי במטפחת לבד, וכן נהגו באמת אצלם מדורי דורות, עד שסביבם נשתנה המנהג והתחילו במטפחת לבד. וא"כ אפי' במטפחת אין בזה חומרא, רק קולא נגד הפסק ומנהג מדורי דורות שצריך חוץ מהמטפחת רדיד דוקא, מה שאין כן בפאה נכרית כבר הבאנו לעיל שאולי לכ"ע אין צורך ברדיד" (ראה דבריו בשו"ת דת והלכה סי' א').

וכן כתב הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל במכתב שהובא בקובץ בית הלל י"ט, וזה לשונו: "ובאמת דכיסוי הראש ע"י פאה גרמה טובה לכיסוי נאות של שערות הראש לבל יראו החוצה, גם לאלו שע"י כיסוי המטפחת לא היה דבר זה נשמר אצלם היטב... התעמולה שעושים בדבר [נגד לבישת הפאה] יש בזה סכנה, לערער עיקרי הצניעות המחוייבת מן הדין, ואין דעת תורה נוחה מזה שיצא ח"ו איזה פירצה".

וכן כתב הגאון רבי משה ווינער שליט"א, בספרו "כבודה בת מלך", וזה לשונו: "יש להעדיף לבישת פאה נכרית על כיסוי השיער ע"י מטפחת או כובע, מכיון שבהן קשה לכסות כל השיער בתמידות".

וכן כתב הגאון רבי יהודה טשזנר שליט"א בספרו שערי תורת הבית, וזה לשונו: "והנה מעיקר הדין כל דבר המכסה הוא כשר, אלא שיש כאן ענין של הידור מצוה... הפאה מכסה יותר טוב את השערות שלה, כי בזה

אפשר בקלות לכסות גם את כל השערות שבצדדים, וגם היא צמודה היטב ואינה נופלת, אבל עם מטפחת קשה לכסות את כל השערות שבצדדים, וגם המטפחת הרבה פעמים מחליקה וע"י זה מתגלים שערותיה. על כן, אשה שיודעת איך לקשור את המטפחת באופן שמכסה היטב את כל שערותיה, ובלי להחליק פה ושם, יש עדיפות והידור בלבישת מטפחת, אבל אם אינה יכולה להיזהר בזה, עדיף ללבוש פאה. ויש לשים לב, כי כל ענין כיסוי הראש הוא משום צניעות, שלא יראה מהשערות הטבעיות שלה החוצה".

וכן כתב הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א בספר "והיה מחניך קדוש", וזה לשונו: "וצריכה להיזהר מאוד שלא יצא משיער ראשה אף משהו, ונשים שמשאירות שערות גדולות יקשה הדבר מאוד שלא יצאו מעט שערות דרך המטפחת, ועדיף שתלך עם פאה נכרית אף בבית, וע"י זה לא יצאו שערות".

וכן כתב הגאון רבי גבריאל ציננער שליט"א בקובץ "אור ישראל" (ל"ז-ל"ח), וזה לשונו: "ולאחרונה כשנודע החשש על הפאות שהם מע"ז הסירו הנשים את הפאות ולבשו מטפחות, וראינו בכמה מקומות ובפרט בערי ארה"ב שהיו יוצאות שערותיהן מבעד המטפחת, מה שלא אירע בפאה נכרית". ועוד כתב: "יש מעלה בחבישת הפאה, שהרי בכיסוי מטפחת מצוי שחלק השיער מגולה, וכבר נתבאר בפוסקים לאסור כלל, דלא כדברי מהר"ם אלשקר סי' ל"ה". ועוד כתב: "והנה בימים ההם היו נוהגים ללבוש צעיף ועליו המטפחת, שני כיסויים, או בכמה מקומות שנשים גילחו את שערות ראשן, ובימינו אין הדבר נהוג בכמה קהילות ישראל, לכן יש מעלה לחבוש פאה המכסה את כל השערות".

וכן הביא בספר "מאיר עוז" (סי' ע"ה סעיף ב' אות ב') בשם כל גדולי ישראל, וזה לשונו: "ושמעתי שהורו גדולי ישראל, אחר שנתגלה שיש שערות הבאות מע"ז, ורצו אברכים יר"ש לשנות המנהג ולהתחיל ללכת עם כיסוי ראש מבד – לא הסכימו לזה, וטענו שכיון שלמעשה בכיסוי ראש רגיל בדרך כלל מתגלה מקצת מהשערות, משא"כ בפאה, לכן אין לשנות את המנהג".

וכן כתב הגאון רבי שלמה אליעזר שיק שליט"א, מגדולי רבני חסידות ברסלב, בספרו "אשר בנחל" (חלק ל"א, תשובה ה'–כ"ד), וזה לשונו: "ועדיף ללכת עם פאה, מאשר ללכת עם מטפחת ובגילוי שיער, וזה ברור. כי ללכת בגילוי שיער, זהו עוון חמור מאד מאד, ואת זאת צריכים לזכור היטב היטב, כי פאה זהו סתם כובע של שיער ולא יותר... אבל כפי שהיום הולכות הנשים עם שערותיהן בלי תגלחת, ואזי חצי ראש בחוץ בגילוי שיער, בודאי עדיף ללכת עם פאה שיכסה את השערות לגמרי, וזה ברור מאד מאד".

וכתב עוד שם, "ומובא בספר "שמש ומגן" מהצדיק הקדוש רבי שלום משאש, זכר צדיק וקדוש לברכה, אשר מדבר מאד מאד בעד חבישת פאה, אף שהיה חכם ספרדי, והוא מסביר בהגיון למה היום כן כדאי לנשים לחבוש פאה ולא מטפחת... שעדיף כי תלכנה הנשים בפאה, ולכל היותר הן תראינה יפה יותר, אשר אין זה איסור לאשה שתראה יפה וחסודה" (חלק ס"ב, תשובה י"ב–תקצ"ה).

וכן כתב עוד בקונטרס "אשה צנועה", וזה לשונו: "והנה הנשים הצדקניות עושות תגלחת לגמרי, עד שבכלל אין להן שערות, ויש מביניהן שהולכות רק עם מטפחת. אבל ישנן נשים המתביישות לילך במטפחת על התגלחת, ולהן התירו פאה נכרית. וזה שייך גם לנשים מעדות המזרח, כמובא בשו"ת "שמש

ומגן" (חלק ב' אה"ע סי' ט"ו), שהתירו גדולי הספרדים ללכת בפאה. ועדיף לילך בפאה, שלא יראו את השערות, מאשר לחבוש מטפחת שמחליקה על השיער, ולבסוף מתגלות השערות, חס ושלום, וזה כל כך חמור, שגורם עיכוב הגאולה".

וכן מובא בספר "שיחות מוהרא"ש" (חלק ט' עמ' רמ"ח), וזה לשונו: "מוהרא"ש נ"י אמר, שהזהר הקדוש מקפיד מאוד מאוד על אשה שנראות שערותיה בחוץ, ועל כן תמיד שבאים לשאול אותו בענין פאה נכרית, הוא מזכיר את הזהר את הזהר הזה (פרשת נשא קכה): "תונבא ליתי על ההוא בר נש דשבק לאנתתיה דתתחזי משערא דרישה לבר, ודא הוא חד מאינון צניעותא דביתא, ואתתא דאפיקת משערא דרישה לבר אתתקנא ביה, גרים מסכנותא לביתא, וגרים לבנאה דלא יתחשבון בדרא, וגרים מלה אחרא דשריא בביתא, מאן גרים דא, ההוא שערא דאתחזא מרישה לבר, ומה בביתא האי, כל שכן בשוקא" [תרגום: "טירוף הדעת יבוא על האיש שמניח לאשתו שיראה משיער ראשה החוצה. וזהו אחד מעניני הצניעות שבבית. ואשה המוציאה משערות ראשה החוצה להתייפות בהן, גורמת עניות לבית, וגורמת לבניה שלא יהיו חשובים בדור, וגורמת שרוח הטומאה תשרה בבית. מי גרם לזה? השערות שנראו מראשה החוצה. ואם בבית כך, כל שכן בשוק". ובמקום אחר בזהר איתא עוד, "אמר ר' יהודה, שיער הראש של האשה שמתגלה, גורם לשיער אחר להתגלות ולפגום אותה, בשל כך צריכה האשה שאפילו קורות ביתה לא יראו שיערה אחת מראשה, כל שכן בחוץ". עייין שם, שהיא קללה שהזהר הקדוש מקלל את האשה שנראה שיערה בחוץ. ועל כן יש הרבה מהנשים האשכנזיות הנוהגות לגלח את ראשן לגמרי, ועל ידי זה אינן באות לידי קללה זו.

אבל אלו הנשים שהולכות בשערותיהן, לא די שיש להן מטפחת, כי רואים בחוש אשר דרכה של המטפחת לזוז ממקומה, ובכך נראות שערות ראשה בחוץ. ועל כן טוב מאוד לחבוש פאה נכרית, שעל ידי זה לכל הפחות תהיינה מכוסות השערות.

ואף שיש מהנשים הספרדיות הנוהגות שלא לחבוש פאה נכרית משום פריצותא, עם זאת מי שרוצה להסתכל בעין אמת ולהבין את האמת, ההכרח לו להודות, אשר אי אפשר בשום פנים ואופן לכסות את השערות במטפחת בלבד, כי היא נוטה הצידה, ואז נראות השערות בחוץ, ויש על זה קללה מהזהר הקדוש, עד כדי כך שאומר הזהר, שכל העניות והדחקות שאדם סובל, היא רק מחמת שהאשה הולכת בגילוי שערותיה בביתה, ומכל שכך בחוץ, ועל כן בזה שהאשה חובשת פאה נכרית (וכמובן פאה צנועה כתקנות הרבנים) הרי זה כמי שמתלבשת באיזה כובע, כי סוף כל סוף אין זה השיער שלה, כי אם כמו כובע על השיער, אשר זה טוב יותר, ובזה היא מכסה את כל שערותיה שאין רואים אותן בחוץ.

ואף שיש הרבה שחולקים על דבר זה, ואומרים שיש בזה משום פריצותא, עם כל זאת מי רוצה להיכנס בזהר חמור כזה, שמחמיר כל כך ומקלל את האשה שמתגלות שערותיה? ועל כן אם תלך האשה בפאה נכרית (צנועה כמובן), כך לכל הפחות שערותיה תהיינה מכוסות לגמרי ולא יראו אותן. ואף שיש חולקים על דבר זה, עם כ"ז אם יש זהר כזה, מה שייך לחלוק, הרי עדיף ללכת בפאה נכרית ושערות הראש תהיינה מכוסות לגמרי, מאשר תתגלינה השערות".

(א"ה, ואל יטעה הקורא לומר שאיסור גילוי שיער הראש הוא רק משום חומרא שהחמיר הזוהר, כי הזוהר דיבר בבית פנימה, כלשונו: "ומה בביתא האי", ודוקא שם הוא מילי דחסידותא, וכמש"כ הגאון בעל "משנה ברורה" (ביאור הלכה סי' ע"ה), וזה לשונו: "בזוהר פרשה נשא החמיר מאוד שלא יראה שום שיער מאשה וכן ראוי לנהוג, עכ"ל המג"א... וכ"כ בתשובת חת"ס סימן ל"ז, דכבר קבלו עלייהו אבות אבותינו בכל מקום ששמענו שנפוצים ישראל לאסור בזה, א"כ ה"ל דין גמור שקיבלו עלייהו כהך דעה האוסרת, וכמש"כ המג"א סימן תקנ"א ס"ק ז', וע"ש שהאריך הרבה בזה, וכתב לבסוף דבארצותינו שנתפשט המנהג ע"פ הזוהר איסור גמור הוא, ויש לחוש לרביצת האלה האמור בזוהר, ומי שחפץ בברכה ירחיק ממנו עכ"ל. וכל זה לענין חצרה וחדרה, אבל לילך בשוק וחצר של רבים לכו"ע אף אם תלך במטפחת לבד לכסות שיער מיקרי עוברת על דת יהודית עד שתלך ברדיד מלמעלה ככל הנשים, כן מבואר שם בסי' קט"ו. עכ"ל. ומפורש בדבריו שהזוהר ומג"א שהביאו בסי' ע"ה שם דיברו על חומרא שראוי להחמיר בבית, ויש שפסקו זאת לדינא, אבל בשוק פשיטא שאין לגלות מן הדין אפי' שיערה אחת, וגם בבית הפך זה לאיסור גמור.

וכל זה הוא רק בשערות היוצאות חוץ לצמתן, שאסורות משום מנהג ישראל, ויש שהתירו וסמכו על מהר"ם אלשקר, אבל גילוי שיער משטח הראש עצמו, כאצבע אחת או שתיים (שבזה מצוי המכשול בין לובשות המטפחת), נאסר מן הדין לדעת רוב הפוסקים, ויש שאסרו זאת מדאורייתא, כמובא בדברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספר דת והלכה. ואלו הסומכות על המתירים הבודדים שהתירו בזה, ומגלות לכתחילה שיעור שתי אצבעות, מגיעות בנקל גם לגילוי שלישי הראש, כי טבע המטפחת להחליק מהראש, וכמו שכתבו גדולי הפוסקים כנ"ל, וגילוי טפח משיער הראש הוא איסור דאורייתא לדעת רוב הפוסקים).

וכן כתב עוד שם (שיחות מוהרא"ש חלק י"ג), וזה לשונו: "הענין של פאה כתוב במשנה... לצאת עם פאה נכרית בשבת וכו'. אבל בקרב הספרדים נוהגות רוב הנשים לילך רק בצעיף משי על השיער (מטפחת), והסכנה בזה, שהצעיף מחליק מהשיער, ואז נתגלות השערות. ואז טוב יותר לילך בפאה, כי אזי מכוסה השיער היטב ואינו מתגלה. והעיקר, להיזהר בזהירות יתרה, שלא תתגלה שיערה אחת לבחוק, כי זהו איסור חמור, ומביא לרעות רבות בבית. ואשרי מי ששומרת על גדרי הצניעות, הן בלבוש הן בדיבור הן במעשה".